

ZEMUMIKAHY HAW

Zeruzarez pe har wazemumikahy haw

¹ Azeharomoete naheta kwaw teko Zeruzarez pe wà.
Kwehe mehe heta tetea'u teko a'e pe wà.

Teko ywy nànnànar uzeruze'eg a'e tawhu rehe wà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer.
Kwehe mehe nuzawy kwaw tuwihawete kuzà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw amo pe uma'ereko e ma'e.

² Umumaw pytun gatu uzai'o pà.
Heyaykwer uwyryk huwa rehe.
Kwehe mehe heta imyrypar tetea'u wà.
Ni pitài nupyta kwaw imurywete kar har romo kutàri wà.
Paw rupi weityk wà.
Wiko iàmàtyry'y mar romo wà kury.

³ Zauxiapekwer weraha teko Zuta ywy rehe har multe
waiwy wi wà.
Upuraraw kar ma'erahy wanupe amo pe uma'ereko e
ma'e ài wà. Nupuner kwaw uma'erekoahy haw wi
uhemaw rehe wà.
Wiko amo ywy rehe wà.
Nupytu'u kwaw wà.
Wanehe ipuruzuka wer ma'e umàmàn waiwyr wà.
Nupuner kwaw wanuwi uhemaw rehe wà.

⁴ Xiàw piarer uzemumikahy wà.
Ta'e naheta kwaw wanupi mynykaw Tupàn imuwete haw
pe wata ma'e wà xe.
Kuzàwaza Tupàn Hàpuzuhu pupe uzegar ma'e uzemu-
mikahy wà.
Xaxeto ikuhem tuweharupi wà.

Tawhu upuraraw ma'erahy tuweharupi.
 Naheta kwaw teko ipupe nahu rupi katu pe uzemona'og
 ma'e ràm wà.

⁵ Waàmàtyry'yymar wiko wazar romo wà.
 Waàmàtyry'yymar waneko haw ikatuahy.
 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuraraw kar
 ma'erahy Zeruzarez pe a'e xe.
 Ta'e ipupe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u henataromo
 a'e wà xe.
 Waàmàtyry'yymar upyhyk wana'yr wà.
 Weraha muite waiwy wi wà.

⁶ Zeruzarez ipuràg eteahy haw upaw.
 Ipupe har wanuwihaw nuzawy kwaw miar wà.
 Nuzawy kwaw miar ima'uhez ma'e ikàg 'ym ma'e wà.
 Uzàwehem uzuka àràm wanuwi wà.
⁷ Ko 'ar rehe uzemumikahy ma'e rehe, 'ar ma'erahy
 ipuraraw paw rehe,
 Zeruzarez ima'enukwaw wemetarer paw rehe,
 wemetarer kwehe arer rehe.
 — Ni amo nur kwaw hepytywà pà a'e wà, i'i u'ar awer rehe
 ima'enukwaw pà.

U'ar wàmàtyry'yymar wapuner haw pe.
 Iàmàtyry'yymar upuka hehe i'ar mehe wà.

⁸ Ikàgaw uhem izuwi.
 Wiko kamir 'ym ma'e romo. Teko paw uze'eg zemueateahy
 hehe wà.
 Ikuhem iko tuweharupi.
 Upyk uwa umaranugar pà.
 Zeruzarez uzeapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo
 kury.
 Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn henataromo xe.

⁹ Hemiapo kwere ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw ipihunaw
    ikamir rehe har. Nazawaiw kwaw hexakaw.
Zeruzarez na'ima'enukwaw kwaw uzeapo ma'e ràm rehe.
U'araiwete tuwe.
Naheta kwaw imurywete kar àràm.
Iàmàtyry'yamar weityk wà.
— Hepuhareko pe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
    pe.

¹⁰ Iàmàtyry'yamar weraha hemetarer paw izuwi wà.
Teko wexak uzeruzar 'ym ma'e tàpuzuhu pupe waneixe
    mehe wà.
— Pemuixe kar zo uzeruzar 'ym ma'e heràpuzuhu pupe pe
    wà nehe, i'i Tupàn wanupe kwehe mehe.

¹¹ Teko Zeruzarez pupe har ukuhem waiko wà.
Wekar wemi'u ràm oho waiko wà.
Omono wemetarer paw temi'u hekuzaromo wà.
Nezewe mehe wikuwe wiwi wà.
Tawhu pe har uze'eg nezewe a'e wà.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e eme'e urerehe
    ureaiw haw hexak pà nehe, i'i wà.

¹² Uze'eg nezewe uzeiwyr wata ma'e wanupe wà.
— Peme'e urerehe nehe.
Aipo heta amo tahy haw urerahy haw zàwenugar.
Wikwahy mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk urerehe ko
    ma'erahy ipuraraw kar pà a'e.

¹³ 'A ywate wi Tupàn umur kar amo tata urerehe.
Ukaz urepupe.
Uzapo puruzuka haw urepyhyk pà.
Urereityk ywy rehe no.
A'e re upuir urewi ma'erahy pupe urerezar pà.

A'e ma'erahy nupaw kwaw.

¹⁴ Wexak ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e.
 Uzàpixixixi wamono'ono'og pà.
 Umuzaike ureazuromo iàpixi pà.
 Wapuhuz haw umumaw urekàgaw.
 Urezar uremono ureàmàtyry'ymar wanupe.
 Nurupuner kwaw wanuwi urehemaw rehe.

¹⁵ Urezar umumaw zauxiapekwer ureremiruze'eg
 na'arewahy a'e wà.
 Umur kar zauxiapekwer tetea'u kwàkwàmo
 ureremiruze'eg wazuka kar pà a'e.
 Ukamikamik teko tawhu pupe har ikatu ma'e wà. Teko
 ukamikamik ma'ywa uwà itykwer iapo pà wà.
 Nezewegatete zauxiapekwer umumaw teko paw rupi wà.

¹⁶ A'e ma'e paw uremuzai'o kar.
 Umynehem urereha urerehay kwer pupe.
 Naheta kwaw uremurywete kar har wà.
 Naheta kwaw uremukàg kar har wà.
 Ureàmàtyry'ymar urereityk wà.
 Teko tawhu pe har upyta heityk pyrer inuinuromo wà.

¹⁷ Urupyho urepo.
 Nezewe rehe we ni amo na'urepytywà kwaw wà.
 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar
 ureàmàtyry'ymar urekutyr ma'ema'e wi a'e wà.
 Urerereko ma'e purumuzewaru kar haw ài wà.

¹⁸ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu a'e. Uzepyk ure-
 rehe.
 Ta'e nureruzar kwaw ize'eg ure xe.
 Pezeapyaka katu nehe, teko paw wà.
 Pexak urerahy haw nehe.

Zauxiapekwer weraha Tupàn hemiaihu muitea'u xe wi
wà: kwàkwàmo wà, kuzàwaza wà no.

¹⁹ — Urepytywà pe nehe, uru'e uremyrypar wanupe.
Wiko ureàmàtyry'yमार wamyrypar romo wà.
Xaxeto a'e wà, tuwihaw a'e wà no, umàno nahu rupi wà
wemi'u ràm hekar mehe wà.
Na'imàno wer kwaw wà.
Hekar mehe zauxiapekwer uzuka wà.

²⁰ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e exak ma'erahy ure-
remipuraraw nehe.
Uruzemumikahy tuwe.
Urezemumikahy haw hahy urepy'a pe.
Ta'e urema'enukwaw neze'eg heruzar 'ym awer rehe ure
xe.
Teko uzuka amo teko nahu rupi wà.
Te tàpuz pupe uzuka wà, i'i Zeruzarez pe har wà.

²¹ O Tupàn, urereinu pe urekuhem mehe nehe.
Ta'e naheta kwaw uremurywete kar har wà xe.
Ureàmàtyry'yमार paw ukwaw iaiw haw urewe uhem ma'e
kwer wà.
Hurywete wà, ta'e erepuraraw kar ma'erahy urewe ne xe.
Emur kar 'ar neremimume'u kwer nehe.
A'e 'ar mehe ureàmàtyry'yमार upuraraw putar ma'erahy
urezàwegatete a'e wà nehe no.

²² Emume'u wanehe nezepyk àwàm nehe. Ta'e uzapo
ikatu 'ym ma'e tetea'u wà xe.
Erezepyk urerehe ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
hekuzaromo. Ezepyk wanehe nezewegatete nehe
no.
Nurupyty'u kwaw urekuhem ire.
Urepy'a ima'eahy, i'i wà.

2

Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe

¹ Wikwahy mehe

zanezar upyk Zeruzarez ipytunahy haw pupe a'e.

Zeruzarez tawhu nuzawy kwaw ywak a'e 'ym mehe.

Na'e Tupàn uzapo a'e tawhu heityk pyrer ywytyr romo a'e.

A'e 'ym mehe Izaew izuapyapyr umume'u tawhu ikatu haw amogwer wanupe wà.

Wekwahy haw 'ar mehe

Tupàn weityk te wàpuzuhu no.

² Zanezar umumaw tawhu Zuta ywy rehe har paw a'e wà, purupuhareko 'ym pà a'e.

Wekwahy haw pupe umumaw hàpuztàtà paw rupi wà.

Weityk Zuta ywy rehe har ywy rehe ikàg 'ym ma'e romo wamuigo kar pà wà, wanuwihaw wanehe we wà.

³ Hakuahy ikwahy haw.

A'e rupi umumaw Izaew wapuner haw no.

Zaneàmàtyry'ymar wahem mehe

na'ipurupytywà wer kwaw zanerehe.

Zaneàmàtyry'ym a'e.

Nuzawy kwaw tata uzeake har paw hapy har.

⁴ Wagaw u'yw zaneikutyr

zaneàmàtyry'ymar ài.

Ukàgaw rupi uzuka zaneànàm zaneremiamutar upuner wera'u ma'e wà.

Uzakook wekwahy haw

Zeruzarez pupe har wanehe tata ài.

⁵ Zanezar nuzawy kwaw zaneàmàtyry'ymar.

Umumaw Izaew wà.

Weityk wanàpuztàtà paw.

Umuaiw wanàpuzuhu paw no.
 Nezewe mehe werur zemumikahy haw upaw 'ym ma'e
 teko Zuta ywy rehe har wanupe. Werur zai'o haw
 upaw 'ym ma'e wanupe no.

⁶ Tupàn umumew wàpuzuhu ma'etymaw ài.
 Teko umuwete katu Tupàn a'e pe wà. Nezewe rehe we
 umumaw.
 Zanemueharaz kar mynykaw wi a'e, mytu'u haw 'ar wi a'e
 no.
 Wekwahy haw hakuahy mehe weityk tuwihawete wà,
 weityk xaxeto wà no.
 Ikàg 'ym ma'e romo wanekon henataromo wà kury.

⁷ Zanezar weityk ma'ea'yr hapy haw wenataromo har a'e.
 Upuir wàpuzuhu wi.
 Weityk kar ywyok tàtà ma'e zaneàmàtyry'yymar wanupe
 no.
 Uhapukaz urywete haw rehe a'e pe wà, ta'e zanereityk a'e
 wà xe.
 A'e 'ym mehe xihapukaz a'e pe mynykaw 'ar mehe.

⁸ Amumew putar Zeruzarez pàrirogawtàtà ihe nehe, i'i
 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzeupe.
 Umume'u imumaw pàwàm.
 Na'e umumaw tuwe.
 Pàrirogawtàtà, ywyok no, uzeka a'e wà.
 U'ar a'e 'ar mehe we wà.

⁹ U'ar ma'e kwere upyk ukenawhu wà.
 Iwàpytymaw uzekazeka wà no.
 Tuwihawete a'e, amo tuwihaw a'e wà no, uhàuhàz ywy
 nànnàn uzeruzar 'ym ma'e wainuinuromo wà.
 Ni amo nupurumu'e kwaw Tupàn ze'eg rehe a'e wà.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuexak kar kwaw ma'e wapuahu zàwenugar uze'eg imume'u har wanupe kury.

¹⁰ Zeruzarez pe har tua'u wera'u ma'e a'e wà,
wapyk ywy rehe uze'eg 'ym pà wà.
Umur ywy wàkàg rehe uzemumikahy haw hexak kar pà wà.
Umunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer ukamir romo wà.
Kuzàwaza wapyk uzemumew pà upenàràg rehe wà.
Umuhyk wàkàg ywy rehe wà no.

¹¹ Hereha ikene'o ta'e azai'o tetea'u ihe xe.
Azemumikahy tuwe.
Hezemumikahy haw hemumaw a'e.
Ta'e amo umumaw heremiaihu a'e wà xe.
Aexak kwarer tawhu pupe nahu rupi ima'uhez ma'e umàno ma'e ihe wà. Aexak kwarera'i wamàno mehe ihe wà no.

¹² Uze'eg nezewe wà.
— Màmàz, hema'uhez, màmàz, i'i wà.
— Màmàz, heiwez, màmàz, i'i wà.
U'ar nahu rupi ikutuk pyrer ài wà.
Mewe katu umàno uhy zywa rehe wà.

¹³ Zeruzarez heremiamutar, ma'e apuner newe imume'u haw rehe.
Ma'e azapo putar nemurywete kar pà nehe.
Ni amo nupuraraw pixik kwaw ma'erahy nezàwe wà.
Iaiw haw nerehe u'ar ma'e uhua'u yryhu ài a'e.
Mo upuner nepyro àwàm herur haw rehe.

¹⁴ Tupàn ze'eg imume'u har wexak e upuahū haw zàwenu-
gar wà. Xo temu'emaw zo wexak wà. Nukwaw
kwaw uzeapo ma'e ràm azeharomoete har wà.

Aze mo umume'u tuwe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e wanupe wà,

ikatu ma'e uzeapo mo newe.

A'e Tupàn ze'eg imume'u har hemu'em newe wà,
temu'emaw imume'u pà newe wà.

¹⁵ Neruwake ukwaw ma'e uze'eg urywahyahy nerehe wà.
Uzeàkàmūawawak upuka pà zezezehe upuranu pà wà.

— Puràg eteahy haw ikatuahy ma'e, aipo teko i'i 'aw tawhu
pe kwehe mehe wà.

— Ikatuahy a'e, aipo i'i teko ywy nànnànar izupe wà, i'i wà.

¹⁶ Neàmàtyry'yimar paw uze'eg zemueteahy nerehe upuka
pà wà.

Na'iakatuwawahy kwaw nerehe wà.

A'e rupi — Ximumaw Zeruzarez zane, i'i wà.

— Uhem 'ar zaneremiàro kwez kury, i'i wà.

— Xixak uzeapo ma'e kwer paw rupi zane, i'i wà.

¹⁷ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wemimume'u
kwer.

— Iaiw ma'e azapo putar nehe, i'i kwehe mehe.

Uzapo ma'e uze'eg rupi katete a'e.

Zanemumaw zanepuhareko 'ym pà.

Zanereityk kar zaneàmàtyry'yimar wanupe.

Umurywete kar zanemumaw pawer rehe wà no.

¹⁸ O Zeruzarez, tuwe nepàrirogaw tàtà wenz uzepyro
àwàm zanezar pe nehe.

Tuwe nerehay kwer uwyryk yryhu ài nehe, 'aromo nehe,
pyhaw nehe no.

Epytu'u zo nehe. Ezai'o nepytu'u 'ym pà nehe.

¹⁹ Epu'àm tetea'u pyhaw Tupàn pe neze'eg pà nehe.

— Hepyro pe nehe, ere izupe nehe.

Ezakook nepy'a henataromo nehe.

Nera'yr umàno waiko nahu za'akaw pe wà uma'uhez pà wà.

Epyro wamàno haw wi ne wà nehe, ere izupe nehe.

²⁰ Eme'e nema'enukwaw pà nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

Aipo amo 'ar mehe erereko amo teko nezewe ne wà.

Kuzà uzamutar katu umemyr wà. Aipo uzuka putar umemyr i'u pà wà nehe.

Aipo teko uzuka putar neze'eg imume'u har a'e wà nehe. Aipo uzuka putar xaxeto a'e wà nehe no, neràpuzuhu pupe a'e wà nehe.

²¹ Heta umàno ma'e kwer heityk pyrer nahu rupi wà: kwàkwàmo wà, tua'uhez ma'e wà no.

Zauxiapekwer uzuka kwàkwàmo heremiaihu takihepuku pupe a'e wà.

Uzuka kuzàwaza heremiaihu a'e wà no.

Nekwahy haw 'ar mehe erezuka kar wapuhareko 'ym pà ne wà.

²² Eremur kar heàmàtry'ymar iaiw ma'e ywy nànnàn ne wà.

Utupàn imuwete haw zàwenugar pe ur wà.

O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nekwahy haw 'ar mehe ni amo nuzepyro kwaw wà.

Ni amo nuikuwe kwaw wà.

Amugakwaw hera'yr wamutar katu haw rupi ihe wà.

Heàmàtry'ymar umumaw hera'yr a'e wà.

3

Tupàn purehe zepykaw, teko wazemumikahy haw, hàro haw no

¹Tupàn upetek amo teko wekwahy haw pupe a'e wà. Amo teko ukwaw upetekaw ipuraraw mehe wà. Aiko amo a'e teko romo ihe.

²Hereraha ipytunahy haw pupe a'e. Hemuata kar pe rupi tatainy heta 'ymaw pe.

³Ukwaukwar tetea'u herehe opo pupe. Umumaw 'ar katu nezewe iapo pà.

⁴Tupàn umuzemàner hero'o hepir rehe we a'e. Uhaw hekàgwer no.

⁵Uma'ema'e ma'erahy a'e, iro haw a'e no, pàrirogawtàtὰ zàwenugar romo heywyr a'e.

⁶Hemuigo kar ipytunahy haw pupe no. Herereko kwehe umàno ma'e kwer ài.

⁷Tupàn heàpixipixi kyhàhàm tàtὰ ipuhuz ma'e pupe. Aiko zemunehew paw pupe. Napuner kwaw hehemaw rehe.

⁸Ahapukaz hepytywà àwàm henoz pà. Na'ipurenu wer kwaw heze'eg rehe.

⁹Napuner kwaw herenataromo heho haw rehe. Ta'e uwàpytym herape rà m itahu pupe a'e xe.

¹⁰Tupàn nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw miar hàro har a'e, ihewe a'e.

Nuzawy kwaw zàwàruhu uruxu her ma'e herehe ipuruzuka wer ma'e no.

¹¹Hemunyryk kar pe wi. Hepei'ài'àng no. A'e re hereityk.

¹²Omono ihàm uwyrapar rehe imuàgà'ym pà. Na'e hezywà kury.

13 Tupàn hu'yw imomor pyrer
ukutuk katu hero'o.

14 Teko umumaw 'ar katu herehe upuka pà wà.
Uzegar mehe uze'eg urywahyhy herehe wà.

15 Tupàn hemynehem temi'u iro ma'e pupe.
Hemui'u kar iroahy ma'e pupe no.
Napuner kwaw amo iro ma'e i'u wi haw rehe kury.

16 Ukytykytyk heruwa ywy rehe.
Uzuzakuka heràz ita rehe no.

17 Nakwaw kwaw zeàmàtyry'ymaw heta 'ymaw ihe kury.
Hereharaz turywete haw wi no.

18 Àmàno etea'i kury.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàro haw upaw ihewi kury.

19 Hema'enukwaw hezemumikahy haw rehe, ihe zutyka'i
hereko haw rehe no.

Hema'enukwaw iro haw rehe, ma'erahy rehe no.

20 Tuweharupi hema'enukwaw hehe.

Na'e azemumikahy.

21 Nezewe rehe we ikatu ma'e hàro haw uzewyr ihewe,
ko ma'e rehe hema'enukwaw mehe:

22 Tupàn puruamutar katu haw nupaw kwaw a'e.
Ikatu haw nupaw pixik kwaw.

23 Ipuamutar katu haw a'e, ikatu haw a'e no, ipyahu
tuweharupi ku'em mehe a'e wà.

Uzapo tuwe wemimume'u. Uzapo tuwe a'e.

24 Areko tuwe Tupàn ihe. Naheta kwaw amo ma'e ihewe.
A'e rupi azeruzar hehe ihe.

25 Aze amo uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
wà, ikatu wanupe a'e.

²⁶ Tuwe xiàro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo rà m ikatu ma'e nehe.

Tuwe xiàro zanepytywà à wàm zaneze'eg 'ym pà nehe.

²⁷ Tuwe teko uzemu'e ma'erahy ipuraraw paw rehe wà nehe,
ukwarer mehe arer we wà nehe.

²⁸ Tupàn ma'erahy zanewe ipuraraw kar mehe,
tuwe zaiko zane zutyka'i hàro pà zaneze'eg 'ym pà nehe.

²⁹ Zazemumew ikàg 'ym ma'e ài nehe,
ta'e Tupàn upuner zanepyro haw rehe a'e nehe xe.

³⁰ Aze amo uze'eg zemuteahy zanerehe wà nehe, zaze'eg zo wanupe nehe. Tuwe uze'eg zemuteahy zanerehe nehe.
Nazaze'eg kwaw wanupe nehe.

³¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuweityk kwaw amo wamuzewyr pixik 'ym pà a'e wà.

³² Upuner ma'erahy zanewe ipuraraw kar pà a'e.
Nezewe rehe we zanepuhareko katu a'e no.
Ta'e upuruamutar katu tuwe a'e xe.

³³ Aze upuraraw kar ma'erahy zanewe a'e, aze zanemuahy kar a'e, nahurywete kwaw a'e.

³⁴ Aze amo uzuka zemunehew paw pupe har wapuhareko 'ym pà ko ywy rehe a'e wà,
Tupàn ukwaw a'e.

³⁵ Tupàn uzapo kar ma'e teko wanupe a'e.
Aze amo umupytu'u kar teko a'e ma'e iapo re, Tupàn ukwaw a'e.

³⁶ Aze amo imunar amo rehe tuwihaw wanehe we, ukwaw a'e no.

³⁷ Ni amo nupuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe a'e wà,

aze Tupàn nuputar kwaw a'e ma'e iapo kar haw nehe.

³⁸ Tupàn Ywate Wera'u Ma'e uzapo kar ikatu ma'e a'e.
Uzapo kar ikatu 'ym ma'e a'e no.

³⁹ Aze Tupàn zepyk zanerehe zaneremiapo kwer
hekuzaromo a'e,
màràzàwe tuwe zaze'eg zemueteahy zanereko haw rehe.

⁴⁰ Xixak tuwe zaneremiapo kwer nehe.

Zazewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe no.

⁴¹ Xiwàpytymawok zanepy'a Tupàn ywak rehe har pe no.
Zaze'eg izupe nehe.

⁴² — O Tupàn, uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. Urupyту'u
nereruzar ire.

A'e rupi nanereharaz kwaw ureremiapo kwer wi.

⁴³ Erekwahy urerehe.

Erezur ureraikweromo.
Urezuka pe urepuhareko 'ym pà.

⁴⁴ Eremàmàn nezeywyr ywàkùn pupe.

Nezewe mehe ureze'egaw nuhem kwaw neruwake.

⁴⁵ Eremume'e kar teko amo ywy rehe har urerehe ne wà.
Uruiko ywytyr ma'e heityk pyrer iapo pyrer zàwenugar
romo.

⁴⁶ Ureàmàtyry'yymar paw uze'eg zemueteahy urerehe wà.

⁴⁷ Uruiko urekyze haw myter pe, ikatu 'ymaw inuromo,
iaiw haw ipupe, uremumaw paw inuromo.

⁴⁸ Herehay kwer uwyryk hereha wi yrykawhu ài.

Ta'e teko heremiaihu upaw wà xe.

⁴⁹ Hereha uzakook putar herehay kwer upaw 'ym pà nehe.

⁵⁰ Te Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e putar ywak wi
urerexak pà a'e nehe.

⁵¹ Hepy'a upuraraw ma'erahy tetea'u a'e,

kuzà hereko haw pe har wanupe uzeapo ma'e kwer rehe
hema'enukwaw mehe ihe.

⁵² Màmàzàwe tuwe heàmàtyry'yumar na'iakatuwawahy
kwaw herehe wà.

Heruwà.

Ipuruzuka wer herehe wiràmiri izuka haw ài wà.

⁵³ Hereityk hemàno 'ym mehe zygwar pupe wà.

Uwàpytym itahu pupe wà.

⁵⁴ 'Y uhem heàkàg pe.

— Amàno putar kury, a'e hezeupe.

⁵⁵ 'Zygwar wi ahapukaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe.

— Hepytywà pe nehe, a'e izupe.

⁵⁶ — Herenu pe nehe, a'e newe.

Herenu pe herehapukaz mehe.

⁵⁷ Nerenoz haw 'ar mehe,

erehem heruwake ihewe neze'eg pà.

— Ekyze zo nehe, ere ihewe.

⁵⁸ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erezur hepytywà pà.
Hepyro pe ne.

⁵⁹ Emume'u hekatu haw nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.

Ta'e erekwaw ikatu 'ymaw heremipuraraw kwer ne xe.

⁶⁰ Heàmàtyry'yumar izepyk wer herehe wà. Erekwaw
waneko haw.

Umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm wà.

Erekwaw wanemimume'u kwer no.

⁶¹ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erenu herehe waze'eg
zemueteahy mehe ne wà.

Erekwaw wanemiapo ràm paw no.

⁶² Tuweharupi umumaw 'ar katu hekutyry uze'eg pà wà.

— Xiapo ikatu 'ym ma'e izupe nehe, i'i uzeupeupe herehe wà.

⁶³ 'Ar nànnàn uze'eg urywahyhy herehe wà.
Erexak waze'eg mehe ne wà.

⁶⁴ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, wanemiapo kwer hekuzaromo nehe.

Ezepyk wanehe wanemiapo kwer rehe nehe.

⁶⁵ Emono neze'egaiw wanehe nehe.

Emu'ar kar iaiw haw rehe ne wà nehe no.

⁶⁶ Nekwahy haw rupi eho wanaikweromo nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

Emumaw ko ywy rehe ne wà nehe no.

4

Zeruzarez imumew pyrer

¹ Itazu or uzeapo ipihun ma'e romo azeharomoete a'e.

Or ikatuahy ma'e naheny kwaw kury.

Ita hekuzar katu ma'e tàpuzuhu pupe arer uhàuhàz nahu za'akaw pe kury.

² Kwàkwàmo Zeruzarez pe har ikatuahy zanewe or ikatuahy ma'e ài a'e wà.

Ko 'ar rehe nuzawy kwaw ywy'a teko wanupe wà kury.
Nuzeruze'eg kwaw wanehe wà kury.

³ Te awarahu umukamu kar umemyr wà.

Heremaihu nuzawy kwaw wiranu zàwenugar wà.

Upuraraw kar ma'erahy umemyr wanupe wà.

⁴ Kwarera'i Zeruzarez pe har umàno waiko wà, ta'e naheta kwaw 'y wanupe xe.

— Temi'u, i'i kwarer wà.

Ni amo nomono kwaw wanupe wà.

⁵ Temi'u ikatuahy ma'e i'u arer
umàno nahu rupi umai'u 'ym pà wà kury.
Kamir hekuzar katu ma'e imunehew arer
wiko ity i'aromo wà kury.

⁶ Kwehe mehe Tupàn uzepyk Xotom pe har wanehe.
Na'arewahy Tupàn umumaw a'e.
Uzepyk wera'u heremialhu wanehe kury.

⁷ Zanneruwihaw ta'yr ikatuahy ma'ekamy kwer ài wà.
Naheta kwaw ipihunaw wanehe. Nuzawy kwaw àmàn tàtā
xig ma'e wà.

Ikàg wà, tynehem ukàgaw pupe wà.
Waneha heny katu ima'eahy 'ym ma'e ài wà.

⁸ Ko 'ar rehe wanuwa ipihun tātāpyzgwer ài.
Nahu rupi wata mehe ni amo nukwaw kwaw wà.
Wapir uxinig ywyrā ài.
Ururururu katu wākàgwer rehe.

⁹ Zeàmàtyry'ymawhu pe umàno ma'e kwer
hurywete wera'u wà, amo a'e re umàno ma'e kwer
wanuwi wà.

Ta'e umàno oho waiko mewe katu a'e wà xe.
Ta'e naheta kwaw wanemi'u wanupe xe.

¹⁰ Kuzà Zeruzarez pe har
umemyr iamutar katu har a'e wà,
tawhu imumaw mehe
umimoz umemyr i'u pà a'e wà kury.

¹¹ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzakook wekwahy haw
a'e,

uzuhen wekwahy haw haku haw a'e no.
Umunyk tata Zeruzarez rehe,
ywy rehe imumew pà no.

¹² — Ni amo iàmàtyry'yymar nupuner kwaw Zeruzarez
ukenawhu rupi wixe haw rehe wà nehe,
i'i teko paw wà.
Te wanuwihawete uze'eg nezewe wà.

¹³ A'e ma'e paw uzeapo a'e, ta'e ipupe har uzapo ikatu 'ym
ma'e Tupàn henataromo a'e wà xe.
Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har uzapo ikatu 'ym ma'e
wà. Xaxeto a'e pe har uzapo ikatu 'ym ma'e wà no.
Uzuka kar teko ikatu ma'e wà.

¹⁴ Xaxeto a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà no, wata
nahu rupi hehàpyhà 'ym ma'e ài wà.
Wanemizuka kwer wanuwu kwer umuzipiw a'e wà. A'e
rupi ni amo nopokok kwaw wakamir rehe wà.

¹⁵ Teko uhapukaz wà.
— Peho xe wi nehe.
Napekatu kwaw.
Pepokok zo urerehe nehe, i'i wanupe wà.
Wazàwehem mehe wà, ywy nànnàn wata mehe wà, te
uzeruzar 'ym ma'e uze'eg nezewe wanupe wà.
— 'Aw awa nupuner kwaw xe weko haw rehe wà nehe, i'i
wanupe wà.

¹⁶ Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzekaiw kwaw wanehe.
Umuhàmuhàz wà.
Nuzekaiw kwaw xaxeto zanerehe we har wanehe.
Nupuhareko kwaw zaneruwihaw wà.

¹⁷ Zame'e, te zaneke'ne'o.

Xiàro zanepytywà haw. Nuhem pixik kwaw.
Zazeruzar teko amo ywy rehe har wanehe. — Zanepytywà
putar a'e wà nehe, za'e zepe wanupe.
Nupuner kwaw wà.

¹⁸ Zaneàmàtyry'y mar ume'e waiko zanerehe.
Ni nahu rupi nazapuner kwaw zaneata haw rehe.
Zane'ar upaw etea'i.
Zanemumaw pàwàm uhem etea'i.

¹⁹ Zane kutyr ur ma'e uzàn wera'u wiràhu ywak rehe har
wanuwi wà.
Ur zaneraikweromo ywytyruhu rehe wà.
Na'arewahy zaneàmàtyry'ym ywyxiguhu rehe
zanemupytuhegatu kar pà wà.

²⁰ Upyhyk zanereko haw imur har wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexaexak zaneruwihawete
a'e. Zauxiapekwer upyhyk a'e tuwihawete wà.
— Zanepyro putar zauxiapekwer zaneywy rehe wixe ma'e
wanuwi a'e nehe, za'e izupe. Nazanepyro kwaw
a'e.

²¹ Pe teko Enom ywy rehe har wà, pe Uz ywy rehe har wà
no, pepuner pepuka haw rehe.
Penurywete pekatu mehe nehe.
Ta'e iaiw haw penehe u'ar ma'e ràm uhem wà iko kury xe.
Peka'u putar nehe. Peiko putar kamir 'ym pà nehe no.

²² Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe wanemiapo
kwer hekuzaromo a'e.
Uhàuhàz ywy tetea'u wanehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numupyta kar kwaw a'e
ywy rehe wà nehe.

Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, teko Enom ywy rehe har wà.

Ukwaw kar putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e teko nà'nàn a'e nehe.

5

Uze'eg Tupàn pe upuhareko haw henoz pà

¹ O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nema'enukwaw urewe uzeapo ma'e kwer rehe nehe.

Eme'e urerehe iaiw haw urewe u'ar ma'e kwer hexak pà nehe.

² Amo ywy rehe har wiko ureywy izar romo wà.
Teko ureremigwaw 'ym wiko ureràpuz pupe wà.

³ Uruiko tu 'ym ma'e romo.
Urehy wiko imen umàno ma'e kwer romo wà.

⁴ Te 'y urei'u àwàm urume'eg kar ure.
Urumekuzar zepe'aw urerata rehe àràm no.

⁵ Ureàmàtyry'yymar upuraraw kar ma'erahy urewe ure-reko mehe a'e wà.
Urekene'oahy ta'e na'uremupyту'u kar kwaw wà xe.

⁶ Aze uremai'u wer, urenoz ureremi'u ràm amo wanupe,
Ezit ywy rehe har wanupe, Axir ywy rehe har wanupe no.

⁷ Ureipy uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Nuiko kwaw wà kury.
Urupuraraw ma'erahy ure, ta'e ureipy uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe.

⁸ Amo pe uma'ereko e ma'e wiko ureruwihaw romo wà.
Naheta kwaw wapo wi urepyro àràm wà.

⁹ Na'ikatuahy kwaw urewe aze urekar ureremi'u ràm.
Ta'e imunar ma'e ywyxiguhu rehe har ureàmàtyry'yim
urepuhareko 'ym pà wà xe.

¹⁰ Urema'uhez haw uremuakuahy a'e.
Urepir haku zepehe ài.

¹¹ Zeruzarez pe, tawhu Zuta ywy rehe har pe,
zauxiapekwer upyhykahyahu kuzà wà, kuzàwaza wà no.

¹² Ureàmàtyry'yim u'azuwyk ureruwihaw wà.
Nuzeruze'eg kwaw ureràmuzgwer wanehe wà no.

¹³ Umuma'erekoahy kar kwàkwàmo urera'yr arozràn
imuku'i haw pe wà.
Uzeyyapi zepe'aw heraha mehe wà.

¹⁴ Tua'uhez ma'e nuzemono'og kwaw nahu rupi wà kury.
Kwàkwàmo nuzegar kwaw wà kury.

¹⁵ Urerurywete haw uhem urepy'a wi.
Urezemumikahy haw upyta urepynykaw hekuzaromo
kury.

¹⁶ Ni urekàgaw ipixika'i nupyta kwaw.
Uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. A'e rupi Tupàn umume'u
urerehe uzepykaw a'e.

¹⁷ Urepy'a ima'eahy.
Urerehay kwer uremupytu'u kar ma'e hexak ire a'e.

¹⁸ Ta'e naheta kwaw teko Xiàw ywytyr rehe wà kury xe.
Awara wata tàpuz imuaiw pyrer myteromo wà.

¹⁹ Nezewe rehe we ne o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ereiko ureruwihawete romo tuweharupi nehe.
Ereiko teko wazar romo tuweharupi har romo.

²⁰ Màràzàwe tuwe eremumaw kwarahy tetea'u urerehe
nezekaiw 'ym pà.
Aipo nema'enukwaw wi putar urerehe nehe.

²¹ Uremuzewyr kar pe newe nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
Azeharomoete, uremuzewyr kar nehe.
Ezapo urereko àwàm urereko awer zàwe nehe.

²² Aipo urereityk pe azeharomoete.
Aipo urewe nekwahy haw nupaw pixik kwaw nehe.
Upaw.

Tupàn ze'eg

Bible without Deuterocanon in Guajajara (BR:gub:Guajajara)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Guajajara

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Guajajara [gub], Brazil

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9788531109713

The Bible without Deuterocanon

in Guajajara

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-03-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Feb 2021 from source files dated 10 Feb 2021

0aad8539-54cc-5543-91cd-25f61502645a